

Dokumentumok a kolozsvári gyógyszerészképzés első időszakából 1872-1919

Budaházy István

Sancta Trinitas gyógyszertár Nagyváradi

Documente din prima perioadă a pregătirii farmaciștilor la Cluj 1872-1919

Autorul prelucrează nouăsprezece diferite documente legate de pregătirea farmaciștilor la Universitatea Frantz Joseph din Cluj, în prima sa perioadă, între anii 1872-1919. Tema este rar tratată în comunicările științifice. Aceste înscrisuri demonstrează fazele pe care trebuia să parcurgă candidații, până la obținerea diplomei de artis pharmaciae magister, în perioada de mai sus, de la practicant până la doctor în farmacie. Pe lângă prezentarea documentelor, numai pe scurt, putem cunoaște momente ale vieții și carierei posesorilor acestor documente, care oglindesc și istoria primei jumătăți a secolului XX.

Cuvinte cheie: Universitatea din Cluj, farmaciști, documente, 1872-1919

Documents from the early period of pharmacist education in Cluj 1872 – 1919

The author processed nineteen different documents related to the pharmacist education at the Frantz Joseph University from Cluj (Romania) in its first period, between 1872-1919. The topic is rarely covered in scientific papers. These documents are proving the phases which must have been passed through by the candidates until obtaining the artis pharmaciae magister degree, from trainee to PhD in pharmacology. Apart from the short presentation of the documents, we are able to see moments from the life and career of the owners, also reflecting the history of the first half of the XXth century.

Keywords: University from Cluj, pharmacists, documents, 1872-1919

Alig egy bő évtizeddel, az 1859. esztendőben, gróf **Mikó Imre** által megalapított Erdélyi Múzeum Egyesület létrejötté után, 1872-ben, egy újabb fellegvára született meg, nem csak az erdélyi, de az összmagyar tudományosságának, a Kolozsvári Magyar Királyi Tudományegyetem. Miután a magyar parlament törvényt fogadott el ebben a témában, **Ferenc József** aláírása szentesítette az Universitas alapítását, amely 1881-ben fel is vette az osztrák császár és magyar király nevét, és lett a Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem (FJTE).

Az egyetem, alapításakor, négy fakultással indult. Ezek között az orvosi kar keretein belül, az első évtől kezdve megindult a gyógyszerészek oktatása is. Mivel abban az

időben, a mai értelemben vett önálló gyógyszerészeti karok még nem léteztek, a patikusok képzése két kar keretén belül valósult meg:

I. Az első évben a Matematika és Természettudományi karon sajtátították el az alapvető ismereteket kémiából, fizikából, botanikából, ásványtanból stb.

II. A gyógyszerészet elméleti és gyakorlati képzését a második éven az Orvosi kar biztosította.

Az Egyetem első évfolyamára 258 hallgató jelentkezett. Ezek között 5 gyógyszerészjelölt volt. A második évben a számuk - az első és második éven összesen -, 18 diákra nőtt. A hallgatói létszám csúcsát a FJTE 1912-13-ban érte el, 2045 személyel. Ugyanez az érték a gyógyszerészeti karon 115 volt az 1913-14-es tanévben [1].

A gyógyszerészek képzése, a korabeli szabályok szerint, már az egyetem előtt megkezdődött, amikor azok, akik ezt a hivatást választották, mint gyakornokok, elszegődtek egy gyógyszertárba "inasnak" vagy praxinak, ami

Budaházy István

410464 Nagyváradi - Oradea

B-dul Dacia utca 99, bl. D 2, ap.24

E-mail: zystefano@gmail.com

két-három évig tartott, majd, egy kéthónapos elméleti tanfolyam elvégzése és az ú.n. tirocínális vagy gyakor-noki vizsga letétele után, mint segéd vagy nemdiplomás gyógyszerész dolgozhatott, vagy a felsőfokú képzést választhatta. Kezdetben praxinak jelentkezhetek azok, akiknek négy gimnáziumi osztályt végeztek. 1888. január 1. után ezt hat osztályra emelték vagy érettségivel alkalmazták a gyakor-nokokat. 1913. szeptemberétől ezekkel szemben nőttek az igények, a minimális végzettség érettségi volt, akik pedig reáliskolákból jelentkeztek latin vizsgát is kellett tегyenek [10].

A bemutatás témáját képező dokumentumok ezt az egész folyamatot próbálják illusztrálni.

Az erdélyi gyógyszerészképzés történetét elsősorban **Péter H. Mária** jeles tanulmányaiból ismerhetjük, amelyekkel, mondhatni, körbejárta az oktatás minden fázisát és aspektusát [17,18 a, 19]. Sajnos – tisztelet a kivételnek [6, 21, 22 a], ez nem mondható el a román nyelvű tanulmányokról amelyek vagy csak nagyon röviden említik meg az 1872 és 1919 között eltelt 47 évet vagy pedig elhallgatják azt [13].

A következőkhöz hasonló, a felkészülési folyamatot felidéző dokumentumoknak bemutatását, feldolgozását a szakirodalomban csak keveset találtam. Ez volt az oka, hogy, a több év alatt összegyűjtött különböző okiratok, diplomák stb. feldolgozását tűztem ki célul.

A bemutatásra szánt dokumentumokat a megszerzésük idejének sorrendjében mutatjuk be:

1. Gyakor-noki igazolvány

Amint feljebb jeleztük az első lépés a szakma elsajátításának útján, az előtanulmányoktól függően, három vagy kettő esztendei „inasság” volt. A hat gináziumot végzetek kellett egy évvel többet dolgozzanak, mint az érettségit is megszerzők. Az eltöltött gyakor-noki évekről, vagy csak egy rövidebb periódusról a gyógyszer-tár vezetője egy dokumentumot bocsájtott ki, ami tartalmazta a gyakor-nok által eltöltött időt és a principális által adott jellemzést és minősítést is.

Ezt az okiratot, egy kézzel írott, 1920-ban hitelesített, másolat formájában kaptam kézhez. A kibocsájtója **dr. Issekutz Hugó** professzor volt, aki saját gyógyszer-tárába fogadta praxiként **Lárencz László** (1880 – 1945) csíkszeredai fiatalembert, 1900. szeptember 1. és 1901. május 10. között. A gyakor-noki idő többi részét édesapja – **Lárencz**

László Béla - csíkszeredai gyógytárában töltötte. Az említett gyakor-nok egy olyan dinasztia tagja volt, amelyben az idők folyamán öt gyógyszerész tevékenykedett, és amiben ő képviselte a második generációt. A gyakor-noki vizsgát, feltehetően, szintén Kolozsváron tette le, de az egyetemet csak később végezte el. Diplomáját 1910-ben Budapesten szerezte meg. Több városban teljesített szolgálat után, 1926-ban, felségével együtt, a Szerbiához közeli Tompán, patikát vásárolt és ott működött 1945-ig, amikor a szerb usztasák meggyilkolták. Az officinán kívül foglalkozott a ricinusmag termelésével és nemesítésével és a mákszalma felhasználhatóságával is. Azonos nevű fia és unokája is ezt a hivatást választotta és elismeréssel teljesítette [29 a, 11, 23 a].

2. Gyógyszerészgyakor-noki vizsgabizonyítványok

A gyakor-noki évek után a jelöltek elvégeztek egy elmé-

1. ábra. A FJTE alapító levelének első lapja (forrás: Bisztray, Gy., Szabó, T., A., Tamás, I. (szerk): Az erdélyi tudományosság és a M. Kir. Ferenc József Tudományegyetem története, Erdélyi Tudományos Intézet, Kolozsvár, 1941.)

leti tanfolyamot is, és így lettek jogosultak a tirocínális vizsga abszolválására. A gyakornoki évek és ez a vizsga nem tartozott még az egyetemi képzéshez, de annak az „előszobája” volt, mert ennek sikere, feltétele volt a beíratkozásnak, a felsőfokú oktatásra. A másik kapcsolata az egyetemi képzéssel, a tanárok és vizsgáztatók személyén keresztül valósult meg, akik elsősorban az egyetemistákat oktatták, mint **Fabinyi Rudolf**, **Issekutz Hugó**, **Jakabházy Zsigmond**, **Nyiredy Géza** és mások, és akik aktívan részt vettek a gyakornoki tanfolyamok lebonyolításában és a vizsgáztatásban [17, 19 a].:

Ebből a típusú okiratokból négyet sikerült megszerezni és egyet másolat formájában. Keletkezésük időrendi sorában a következők:

Richter Gedeon (1872 – 1944): Nagyon korán árva maradt és ezután rokonoknál Gyöngyösön nevelkedett. Itt végezte iskoláit, valamint gyakornoki éveit **Merzsits** [28 b] vagy **Mersits Sándor** [9] gyógyszerertárában. Gyakornoki vizsgáját Kolozsváron 1893 augusztusában teljesítette, amiről a régebbi életrajzai nem tesznek említést [14, 29, 30]. Az egyetemi tanulmányokat Budapesten végezte 1894-95-ben. Néhány év alatt külföldi tanulmányutat tett, amikor elsősorban a gyógyszergyártás és az orgánoterapiás készítmények érdekelték. Hazatérte után Budapesten patikát vásárolt, ahol már gyógyszergyártással is foglalkozott, majd 1907-ben felépíti gyógyszergyárát, ezzel megalapozva a modern magyar gyógyszeripart. A gyárát sikeresen vezette több évtizeden át. Nagyszámú és jelentős terméket szabadalmaztatott és indított útjára, mint: Tonogen suprarenale (adrenalin), Insulin, Stilbestrol (az első szintetikus ösztrogén), Kalmopirin stb. Számtalan országba exportálták termékeit és külföldön is tíz gyártelepe működött. 1942-ben eltávolítják a vezérigazgatói tisztségéből és kizárják a saját gyárából. Sajnos hittársainak sorsát ő sem tudta elkerülni, 1944 december végén egy zsidószármazású csoporttal együtt a Dunába lötték. Holtteste soha nem került elő, így a luganoi családi sírboltban csak egy jelképes nyugvóhelye van [9, 29 b, 30, 31].

Csics Béla (1875 – 1940): Róla igen keveset tudunk, gyakorlatilag amit az általa megszerzett dokumentumokról olvashatunk ki. Gyakorlati éveit Nagyszőlősen (ma Vynohradin – Ukrajna) teljesítette, egy valószínűleg rokon, **Csics Imre** nevű gyógyszerész patikájában [35]. A bizonyítványról tudjuk, hogy a gyakornoki időből négy és fél hónapot elengedtek neki, hogy megjelenhessen a vizsgán, amit satis minősítéssel teljesített. Csics Bélának más dokumentumait is bemutatunk, amikor megemlítjük karrierje néhány adatát is [36].

Barla Dezső (1886 – 1950): **Brassay Sámuel** dédunokája volt. Tordán, majd Kolozsváron az Unitárius Főgimnáziumban végezte el a hat gimnáziumi osztályt. Ezután Világoson az Isteni Gondviseléshez címzett gyógyszerertárban **Kriván János** volt a principálisa, 1903. szeptember 1. és 1906. május 30. között. A gyakornoki vizsgát 1906. augusztus 28.-án abszolválta. Egyetemre szintén Kolozsváron íratkozott be. Ebből az időszakból néhány vizsgabizonylatot is megőrzött a családja, amit később bemutatunk [2 a, 37].

Az eddig bemutatott praxik diplomái latin nyelvűek és szinte művészienvé kivitelezett, grafikus által rajzolt kerettel vannak ellátva. A következő „**Gyógyszerész-Gyakornoki Végbizonyítvány**”, 1914-ből már magyar nyelven lett szerkesztve, egy leegyszerűsített nyomdai formában, A4 méretben [34].

Szentkatolnai Faragó András (1886 – 1965): Serdülő korában katonai pályára készült, így került egy katonai egységhez Szászvárosba (Orăștie). Itt ismerte meg és szeretett bele **Joseph Graffius** gyógyszerész lányába, **Frederikába**, akit később feleségül is vett. A hadseregéből egészségi okokból felmentették és 1911 és 1914 között mint gyakornok dolgozott a Graffius-patikában. A tirocínális bizonyítványa szerint a vizsgát 1914. augusztus 1.-én tette le, sikerrel. Az I. Világháború idején a frontra került és megsérült, majd túlélte egy súlyos szövödményes tüdőgyulladást. Felépülése után a hadsereg Bécsbe irányította, irodai munkára. Ez idő alatt látogathatta a bécsi egyetem előadásait és 1919. április 30.-án megszerezte **artis pharmaciae magister** diplomáját. Visszatért és dolgozott a szászvárosi Arany Oroszlánban, majd 1924-től ő a gyógytár vezetője, annak államosításáig.

Faragó Andrást már fiatal kora óta érdekelték a gyógynövények és ezeknek szentelte egész életét: gyűjtött, termelt, feldolgozott és nemesített. Érdemeiért 1934-ben egy Királyi Rendelet alapján a Kereskedelmi és Ipari Érdemrend I. fokozatával tüntették ki. 1939-ben, másik 15 termelővel, megalapította a Digitalis szövetkezetet. Az általa alapított cég az államosítás után, Plafar néven működött tovább, ennek pedig jogutódja a Fares nevű vállalkozás, amelyik nevében Faragó gyógyszerész nevét is megőrkítik [18 h, 21 b, 32].

Kazay András (Endre) (1876 – 1923) volt a megszerzője annak a bizonyítványnak, amely másolatát kaptam meg. Kazay a gyakornoki vizsgát 1897. október 28.-án tette le, a dokumentum datálása pedig október 29. Ezt az iratot közvetlen a vizsga letétele után adta ki a "kolozsvári gyógyszerész-gyakornoki vizsgáló bizottság", hogy

a diploma elkészítéséig is munkába tudjon állni annak tulajdonosa. Az okirat érdekessége, hogy Nagybánya szabad kir. város tanácsa feltehetően elküldte azt **Ember Elek** gyógyszerésznek, (aki Kazay principálisa volt, 1894-től, a gyakornoki évek egy része alatt) azzal a gondolat-tal, hogy a frissen végzett segéd ismét ott fog dolgozni. A patikus a dokumentumot nem írta alá, mert Kazay nem hozzá, hanem Szilágyosmlyón, majd Marosludason vállalt állást. Később, 1898-ban, visszatért Nagybányára, ahol, még mint csak segéd- vagy nemdiplomás gyógyszerész, megszerkeszti és kiadja négykötetes Gyógyszerész Lexiconját. Ez az enciklopédikus mű magába foglalja a korabeli gyógyszerészet minden ismeretét. Nagy anyag-ismeretről és rendszerező tehetségről árulkodik és napjainkban is jelentős segítséget jelent a gyógyszerésztörténelmi tanulmányokhoz.

Egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, 1901-1903 között és 1903. június 15.-én diplomázott.

Ez után több helyen is dolgozott (Ógyala, Nagyszalatna, Szilágyosmlyó, Vaskóh), de **Than Károlynak** is volt tanár-segédje, **Winkler Lajos** professzor pedig nem érdemtelenül nevezte Kazayt „magyar Scheelé”-nek). 1918-ban megvásárolta a vértessacsi gyógyszerertárat, amit igen korán bekövetkezett haláláig vezetett. Nagyon jól felkészült gyógyszerész volt és sokoldalú tehetséggel áldotta meg a sors, mert foglalkozott zene- és művészettörténelemmel, csillagászat-tal, filozófiával stb., népművészeti dolgozatokat közölt, orgonán játszott és ha kellett a kántort is helyettesítette. Emléke méltó ápolására hozták létre, 1998-ban a Vértessacsi Kazay Gyógyszerészeti Alapítványt [18 d, 29 b, 12, 23 d].

3. Egyetemi vizsgai bizonyítványok:

Az egyetemi vizsgai bizonyítványok a fentebb már megismert Csics Bélának és Barla Dezsőnek három-három elsőévi szigorlatának az eredményeit igazolják. Ezeket a vizsgákat a Matematika és Természettudományi Kar keretében kellett letenni.

Csics Bélától két bizonyítvány maradt az utókorra. Az első, két sikeres vizgát igazol, 1898. június 15. és 17.-i dátummal, vegytanból, illetve növénytanból. A másik dokumentum a szeptember 27.-én abszolvál-t fizika vizsgát bizonyítja. Méretük: 22 x 35,4 cm. Az okiratokat a kar akkori dékánja, **Farkas Gyula** és az egyetem szárazpecsétje hitelesíti. Ezekből a vizsgai bizonyítványokból kitűnik, hogy az egyetemet is Kolozsváron végezte. Amint a

gyógyszerész évkönyvekből kiderül, 1910 környéken került Alsójárára (ma Iara, Kolozs m.), amikor bérbe veszi özv. **Püspöki Zsigmondné** tulajdonát képező patikát. Az 1918. évi almanachban már mint a gyógyszer-tár tulajdonosa szerepel. A gyógytárat 1940-ben bekövetkezett haláláig vezette [36,26, 27, 16].

Barla Dezső három bizonyítványa ugyanazt a három vizsgát igazolja, „a gyógyszerész-mesteri oklevél elnyerése végett”. Ezeket 1907. december 20.-án phisicából, 1908. május 25.-én chemiából és 26.-án botanikából teljesítette. Ezeket **Szádeczky-Kardos Gyula** dékán szignálta [37].

Barla Dezsőnek van még egy bizonyítványa, amit a diplomavizsga napján állították ki, 801/1909/9 szám alatt. Eszerint a jelölt „a szigorlatokat befejezte és gyógyszerész-mesterré feleltetett, oklevele jelenleg készülöben van”.

Egy hasonló bizonyítvány (száma:889/1914-15/ 1915 június 8) maradt fent **Kueres Károlytól** (1890 - 1988) is. Kueres Károly, szerény ismereteim szerint, a nagyszalontai Arany János gyógyszerertárban dolgozott, 1921. június 1.-i kezdettel. Ennek lett a tulajdonosa 1934 után, az 1949. évi államisításig. Kuerest egy időben eldeportálták a Duna-Fekete-tenger csatornához, Románia retteg-tet „munka-” de inkább büntetőtáborába, onnan hazakerült, de mint volt patikatulajdonost más helyen kellett alkalmazni. Így került egy rövid időre a nagyváradi rendelőintézet gyógyszerertárába. Később, az akkori gyógyszerközpont igazgatója jóvoltából visszakerült Szalontára. Szép kort ért el, majdnem száz éves korában huny el [15].

Ennek a két bizonyítványnak a célja ugyanaz volt, mint a Kazay számára kiállított igazolásnak, hogy megszerzője minél hamarabb munkába állhasson [38].

4. Gyógyszerész oklevelek

Hasonló dokumentumokból öt darabot sikerült megszerezni és feldolgozni. Ezeket is a keletkezésük kronologiai sorrendjében mutatjuk be.

Hankovits Ferenc (1863 - 1928): Gimnáziumi éveit Szamosújváron végezte, majd Nagyváradon állt be inasnak, **Racsek Ferenc** Oroszlánhoz címzett patikájába, 1881-ben. Az egyetemet Kolozsváron végzi és 1887-ben kap gyógyszerész diplomát. Kezdetben Nagyváradon dolgozott, **Nyiri György** Magyar Koronához címzett gyógyszerertárban. 1892-ben, édesanyja jelentős anyagi segítségével, önállósította magát, a Bihar-megyei Szalacson, amit 1894-ben el is adott. Újabb állomása Pecsészőlös, Váradhoz közeli község, ahol **Marschalkó Leó** patikájában mint admi-

nisztrátor dolgozik. Ezt 1896-ban megvásárolta. Innen sok harc és törődés árán, 1906-ban Nagyváradra költöztette a patikáját. Később, minél közelebb akart kerülni a város központjához és újabb négy év után (1910) ismét új gyógyszertárat nyit, Csillag név alatt. Annak ellenére, hogy egy jól felkészült, szakmailag sikeres patikus volt, az ismételt költözések és néhány merész, nemszakmai terve (pl. villamosvonal tervezetése a Félix-fürdőig, villanegyed építése a nagyváradi dombokra stb.) felemésztik minden vagyonát és keresetét és 1911-ben csődbe jut. Kénytelen a gyógyszerészet eladni és mint alkalmazott gyógyszerész ott dolgozott tovább. 1920-tól a helyi katonakórház alkalmazottja, majd 1924-ben felkéri a Bihar-megyei közkórház gyógyszerészi létesítésével, amit halála napjáig vezetett. Maga ez a felkérés szakmai érdemeinek és hozzáállásának bizonyítékai.

Hankovits Ferenc, XX. század első éveiben, amikor mások is foglalkoztak a gondolattal, ő is javaslatot tett a gyógyszerészek államosítására. Érveit és javaslatait egy 29 oldalas brosurában írta le. Elég furcsa ötlet volt egy gyógyszerésztulajdonos részéről. Annak ellenére, hogy nem aratott sikert kollégái körében, a „felíratot” mégis felterjesztette a belügyminiszter felé, de a visszhangról nincs tudomásunk [18 e, 3, 8].

Harsányi Károly (1884 - 1954 Budapest) a még később említendő 1903. évi generációval végzett Kolozsváron. 1909-ben bérbe vett, majd 1913-ban meg is vásárolt egy gyógyszertárat Zuglóban, amit az évek folyamán kétszer is elköltöztetett. Részt vett az első világháborúban. Fia, **Harsányi János**, 1920-ban született és belőle is gyógyszerész lett. Annak ellenére, hogy a családja 1919-ben kikeresztelkedett, 1944-ben a patikáját, zsidó származása miatt, elvették, fiát behívták munkaszolgálatra, őt pedig feleségével együtt gettóba zárják. Innen 1945 januárjában szabadultak. A bujdosásból előkerült a fia is és közösen tették rendbe a gyógyszertárat, amit 1947-ben annak nevére íratott. A fia 1950 áprilisában elhagyta Magyarországot, júliusban pedig államosították a patikát. Harsányi Károly 1954-ben hunyt el.

Ő maga is egy elismert gyógyszerész volt, de híressé az által vált, hogy fia, János (1920 – 2000) 1994-ben megszerezte a közgazdasági Nobel-díjat [23 c, 29 c].

Prodám Guido (1882 – 1948) Fiumei olasz gyógyszerész családból származott. Gyakornoki éveit szülővárosában teljesítette, majd beiratkozott a budapesti egyetemre, ahonnan 1903-ban fegyelmi okokból eltávolították. Így került Kolozsvárra, ahol 1904-ben szerezte meg diplomáját. Ez után Fiumében, Bécsben, Klagenfurtban dolgo-

zott. Érdeklődéssel fordult az aviatika felé. Miután 1910-ben egy újítását szabadalmaztatta, Budapestre költözött, hogy a repülésnek szentelje minden idejét. Ő volt aki legelőször repült Budapest belterülete felett és aki onnan Fiuméig is elrepült. Mint katonai repülő részt vett az első világháborúban és lövést kapott, ami miatt lebénult a jobb keze. Többet nem repülhetett, de nagy szakértelemmel és lekesedéssel tért vissza a gyógyszerészetbe és patikáját, szellemesen és önironikusan, Rokkant Sasnak keresztelte el [22 b, 27 d].

Barla Dezső: Amint a többi, már bemutatott, dokumentuma, az 1909-ben megszerzett diplomája is a jól megőrzött családi „levéltárból” került elő. Ez egy kaligrafikusan, latin nyelven, pergamenre írt 67 x 47,50 cm méretű dokumentum. Barla karrierje erdélyi városokban kezdődött (Kézdivásárhely, Csiksztereda, Kolozsvár), majd Marosludason nyitott gyógyszerészetét, 1921-ben. Ezt 1929-ben eladta és a családdal Nagyváradra költöztek. Itt 1930 és 1942 között társtulajdonosa **Zsigmondovits Gézával** az Arany Kereszt patikának. Az ő részét 1942-ben eladja és 1943-ban **Pajor Pál**, nemárja származású kollégája, a nevére íratja a Kleopátra gyógyszerészetét, hogy megmenesse azt a háború utáni időkre. Pajornak sikerült visszajönnie a deportálásból és 1945-ben visszaírták nevére a patikát. 1946-ban új gyógyszerészetét nyit, amit az 1949. évi államosításkor elvesztett. Elismert tagja volt a szakmának és lekes segítője és világi vezetője a helyi unitárius gyülekezetnek. Mindkét lányát a gyógyszerészet fele irányította [2].

Mihálka Gyula (1887 – 1943): Gyakornoki éveit és a tirocinális vizsgáját nem tudjuk hol teljesítette, diplomáját Kolozsváron 1914-ben szerezte meg. 1916-tól Szatmárnémetiben dolgozott, az I. világháború éveitől eltekintve, 1936-ig, nyugdíjazásáig. Munkássága idején közérdekű társadalmi tevékenységeket is folytatott. Tovább is vállalt munkát, kezelője volt Nagyilondán a Szarvashoz címzett patikának, 1942-ig. Elhunyt 1943-ban. Dícséretes dolog, hogy úgy **Livia** lánya is követte a szakmában, mint unokája **dr. Soós Gyöngyvér**, a szegedi Egyetem professzora [5 a, b, 24].

5. Gyógyszerészdoktori disszertáció

A FJTE keretében ez első gyógyszerészdoktori címet Ember Bogdán és Tomcsik József szerezte meg 1877-ben. A közel fél évszázad alatt összesen 65 [21 a, 6] vagy 66–67 patikus [18 f] szerzett doktori címet.

dr. Rácz(Rosenberg) Rezső (1884 – 1944): Gyakornoki éveit Aradon végezte, a tirocínális vizsgát Kolozsváron abszolválta kiváló eredménnyel, amiért vegytanból Fabinyi-díjjal tüntették ki. Egyetemen Budapesten tanult, 1904-ben diplomázott. Ez után tanulmány utat tett Németországban, ahol Charlottenburgban kezdte el kutatásait a doktori dolgozat elvégzéséhez, amit a FJTE-en, Fabinyi professzor irányítása alatt fejezett be és védett meg, 1905-ben. Témája: **Az asarylaldehid és trymetoxy-benzoészav előállítására és az asarylaldehid néhány új származéka**. 1907-ben Hódmezővásárhelyen vett meg egy patikát, majd 1909-ben vásárolta meg első nagyváradi gyógyszerterát. Ezt 1912-ben eladta és megvásárolta a város főutcáján lévő Magyar Korona gyógytárat, amit három évtizedig vezetett. Nem csak az officinában volt sikeres, de szakmai szervezeteknek, civil társaságoknak is aktív tagja volt. Családjával együtt végigszenvedte a zsidóüldözés minden borzalmát, attól kezdve, hogy gyógyszerterát elvették (majd egy jelentős összegű kenőpénzért visszakapta, de már nem vezethette), a nagyváradi gettón át a birkenauai gázkamrákig, ahol 1944 június első napjában küldték gázkamrába, alig 60 évesen [3, 28] .

6. Az 1903. évi végzetek tablója:

Annak ellenére, hogy ez a tablókép (29 x 39 cm) nem egy hivatalos egyetemi dokumentum, mégis több érdekességet tartalmaz. A tábló eredetileg **Horváth Károly** gyógyszerésze volt, akitől unokája, néhai dr. **Nagy Levente** szülész-nőgyógyász egyetemi docens örökölt, örökölt meg és adományozta dr. Péter H. Máriának. Jobb helyre nem is kerülhetett volna, mert a jelenlegi tulajdonosa egyedül vagy **Ferenczi Mónika** gyógyszerésznővel több tanulmányban követték, elemezték és leírták az akkori végzősök életútját, bemutatták az őket oktató tanárokat stb.[19].

Az első és legfontosabb információ az, hogy a táblón megjelenik **Tinagl Szerafin** (1880 – 1956), az első egyetemet végzett magyar gyógyszerésznő arcképe is.

A tehetséges és szorgalmas hölgyet a budapesti egyetem nem fogadta be, így került Kolozsvárra mint rendkívüli hallgató, de itt is megkülönböztetésben volt része, mert külön kellett ülnön férfi kollégáitól, nem végezhetett el a kísérleteket és a táblára sem írhatott. Még a táblón is elkülönítve a többi hallgatótól a kép aljában kapott helyet. A diplomavizsgáját 1903. június 18.-án fejezte be és eskették fel gyógyszerésznek. 1904-ben férj-

hez ment **Pesthy Mihály** nevű patikushoz, akivel Déván gyógyszerterát vásároltak, de anyagi nehézségeik akadtak és el kellett adják azt és mint alkalmazottak dolgoztak. 1916-ban Isaszegen vásároltak egy másik gyógyszerterát, amit, a férj 1930. évi elhalálása után, Szerafin vezetett az 1950-es államosításig. Tinagl Szerafin 1956-ban halt meg.

A táblón szintén látható Harsányi Károly is, Harsányi János apja, akiről már beszéltünk.

Az emléktáblán megjelennek az egyetemi oktatók is, kiváló minőségű fényképeken, abc sorrendben: Fabinyi Rudolf, Issekutz Hugó, Jakabházy Zsigmond, **Lóte József**, Nyiredi Géza, **Orient Gyula** és **Ruzicska Béla** [38].

Összegzés

A bemutatott dokumentumok illusztrálják a XIX.-XX. századok fordulója körüli évtizedek alatti menetét, fázisait a gyógyszerészképzésnek, a FJTE által abban az időben kiadott dokumentumai alapján.

Ugyanakkor megismerhettünk néhány jeles képviselőjét a végzett generációknak és ha csak név szerint is a korabeli gyógyszerészképzés jeles professzorait.

A bemutatott tizenkét személy sorsa visszatükrözi a múlt század első felének történelmét, rémségei, mint cseppben a tenger. Faragó és Prodám az első világháború rokkantjai voltak. Hárman – Lárencz, Richter és Rácz –, a második világháború áldozatai lettek, Harsányi K. élete csak a szerencsén múlt. Tinagl Szerafin ugyan természetes halállal hunyt el, de az 1956 novemberi szovjet bosszúhadjárat miatt először csak a Vörösmarty-téren hantolták el és csak később kapta meg végleges nyugvóhelyét.

A fenti felsorolás, természetesen, nem teljes, de megvan a remény, hogy ezt ki lehet egészíteni, ma még hasonló, lappangó dokumentumokkal.

Irodalom

1. Bisztray, Gy., Szabó, T., A., Tamás, I.(szerk): Az erdélyi tudományosság és a M. Kir. Ferenc József Tudományegyetem története, Erdélyi Tudományos Intézet, Kolozsvár, 1941, 186
2. Budaházy, I.: Barla Dezső – egy erdélyi magyar gyógyszerész életútja a XX. Század első felében, magánkiadás, Nagyvárad, 2009, a.8,
3. Budaházy, I.: Hankovits Ferenc élete és munkássága – gépirat
4. Budaházy, I.: dr. Rácz Rezső – egy hiányos életrajz – gépirat
5. Csirák, Cs.: egészségügy-történetidolgozatok, kiadja a Szent-Györgyi Albert társaság és az EMKE Szatmár-megyei szervezeter, Szatmárnémeti, 1997, a. 267, b. 210

6. Cucu, Viorica: Învăţământul farmaceutic în Cluj (in: Istoria ştiinţelor farmaceutice în România), Ed. Medicală AMALTEA, Bucureşti, 1994, 115-117
7. Ferentzi, Mónika, Péter H. Mária: Tabló – Kolozsvár, 1903, *Gyógyszerészet*, 49.102 – 111. 2005
8. Hankovits, F.: Néhány szó a gyógyszerárak államosításához, Nagyvárad, Szt. László-nyomda részvénytársaság, 1901
9. Kapronczay, K.: Richter Gedeon kolozsvári diplomásja (1893) és., *Gyógyszerésztörténet*, X. évf., 2/2012, 8-9
10. Kempler, K.: A gyógyszerészgyakornok-képzés fejlődésének nehézségei a XIX. században, *Gyógyszerészet*, 19. 143-415. 1975
11. Lárencz, L.: Lárencz László tompai gyógyszerértulajdonos élete és munkássága, a szerző archiv anyagaiból
12. Lárencz, L.: Kazay Endre gyógyszerész gyakornoki és gyógyszerészi működése, gépirat
13. Lipan, V.: Istoria farmaciei române în date, Ed. Farmaceutică, Bucureşti, 2009, (1975)
14. Mozsonyi, S.: Richter Gedeon gyógyszerész, a magyar gyógyszeripar megalapítója, *Gyógyszerészet*, 16. 1-4. 1972
15. Paşca Manuela Bianca: Istoria farmaciilor din Bihor, Ed. Universităţii din Oradea, 2013, 168/173
16. Paveleanu, D. V.: Istoria farmaciilor din Transilvania, Ed. Universitatea Transilvania, Braşov, 2004,
17. Péter H. Mária: A gyógyszerészképzés jeles tanárai a 125 éve alakult kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen, *Gyógyszerészet*, 41, 736 -740. 1997
18. Péter H. Mária: Az erdélyi gyógyszerészet magyar vonatkozásai, Erdélyi múzeum-Egyesület kiadása, Kolozsvár 2002, a. 141-178; c. 210, 214; d. 408 – 411; e. 372 – 374, f. 210, g 89, h. 347-348
19. Péter H. Mária, Ferentzi Mónika: A kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen 100 évvel ezelőtt végzett gyógyszerészek életútja, *Orvostudományi Értesítő*, 2003. 74. kötet, 2. szám, 47 – 54
20. Popescu, H.: Profesorii şi studenţii în Facultatea de Farmacie din Cluj de-a lungul timpului, Ed. Risoprint, Cluj/Napoca, 2009. 177 – 184
21. Popescu, H., Mogoşanu D., Benedec Daniela: Profesorii farmacişti din Universitatea „Franz Joseph din Cluj(1893 – 1918) (in: Popescu. H., Mogoşanu H.:Istoria farmaciei) Editura SITECH, Craiova, 2010. a. 231 – 240; b.200 -206;
22. Szász, T.: Gyógyszerészi Almanach az 1942. évre, a Gyógyszerészi Szemle kiadása, Budapest, 1942, a. 409, b. 542;
23. Szmodits, L.:Neves magyar gyógyszerészek kegyeleti adattára, Dictum kiadó, Budapest, 2000, a. 171-172, b. 212 – 213, c. 304-305; d. 134-135
24. Dr. Soós Gyöngyvér (Szeged) szíves közlése
25. Varságh, Z., Ressenberger, J.: Gyógyszerészek zsebnaptára az 1904. évre., Stephaneum Nyomda, Budapest, 1904, 137;
26. Varságh, Z., Koritsánszki, O. (szerk.): Gyógyszerészek zsebnaptára 1913, évre, 1912, Budapest Stephaneum Nyomda, 167;
27. Varságh, Z. (szerk):Gyógyszerészek zsebnaptára 1918. évre, Budapest, Stephaneum nyomda, 1917, 88
28. Zalai, K.: A magyar gyógyszerészet nagyjai, Galenus, Budapest, 2000. a: 83; b: 73,76; c. 121, d. 86
29. Zsolt, Ágnes: Éva lányom,XXI. Század kiadó Budapest, 2011
30. <http://patikapedi.hu richter-gedeon>
31. http://hu.wikipedia.org/wiki/Richter_Gedeon
32. [Http://www.gazetadeagricultura.info/plantemedicinale/2114-cooperativa-digitalis.html1389](http://www.gazetadeagricultura.info/plantemedicinale/2114-cooperativa-digitalis.html1389)
33. Bizonyítvány -másolat dr. Issekutz Hugó által Lárencz László részére- a család tulajdonában
34. xxx Richter Gedeon Testimonium Tironum Pharmaciae-ja, a Richter Gedeon Nyrt tulajdona
35. xxx Csics Béla tirocínális vizsgabizonylata – a szerző tulajdonában;
36. xxx Csics Béla két, I. évi vizsgabizonyítványa – a szerző tulajdonában
37. xxx Barla Dezső három, I. évi vizsgabizonyítványai – a család tulajdonában
38. Barla Dezső bizonyítvány a diplomavizsgájáról – a család tulajdonában
39. Az 1903-ban Kolozsváron végzett gyógyszerészek emléktablója - magántulajdonban